

Oslo, 14. oktober 2011

Olje- og energidepartementet
Postboks 8148 Dep.
0033 OSLO

INNSPILL TIL NETTPOLITIKKEN

Naturvernforbundet viser til den kommende stortingsmeldingen om nettpolitikken og kommer i dette brevet med innspill til denne.

Innledning

Skal vi unngå de verste konsekvensene av klimaendringer, må klimagassutslippene i Norge nærme seg null i 2050. Og vi må oppnå vesentlige utslippsreduksjoner innen 2020. Det må derfor planlegges for et fossilfritt samfunn.

Norge bruker om lag 150 TWh fossil energi i året, samtidig som vi har store fornybare energiressurser. Norge har et stort ansvar for å redusere sine klimagassutslipp og følge opp nasjonale miljømål og internasjonale forpliktelser om å ivareta naturmangfoldet. Dette må gjøres gjennom storsatsing på energieffektivisering og bruk av ny fornybar energi. Det må tas ambisiøse grep for å redde naturmangfoldet, bl.a. gjennom å hindre negative konsekvenser av klimatiltak.

I diskusjonen om nettpolitikken er Naturvernforbundets utgangspunkt at *behovet* for overføringskapasitet bør reduseres, uten at dette reduserer mulighetene for å erstatte fossil energibruk med fornybar strøm. For å oppnå dette må det tas to grep:

- Intensiv innsats for energieffektivisering
- En politikk som ser produksjon og forbruk i sammenheng, og som innehar virkemidler som påvirker lokaliseringsbeslutninger

"Krafttak for riktig kraftbruk"

Krafttilgangen i Norge vil øke vesentlig mer enn forbruket, dersom det ikke tas grep som gjør at mer kraft brukes til f.eks. å redusere det store forbruket av fossil energi både i Norge og globalt. Økt tilgang, uten en plan for hvordan strømmen skal brukes, vil redusere prisene og fjerne insentivene for energieffektivisering.

Rapporten "Krafttak for riktig kraftbruk", skrevet av Naturvernforbundet, NITO og Norsk Industri, drøfter framtidig kraftbalanse, gitt en økt innsats for energieffektivisering, og skisserer muligheter for å kutte norske klimagassutslipp i 2020 med om lag 10 mill. tonn CO₂-ekvivalenter og oppnå en fornybarandel på 78 prosent (i henhold til EUs beregningsmåte). Klimaeffekten av utslippsreduksjoner i utlandet som følge av økt krafteksport eller økt eksport av kraftintensive varer og tjenester kommer i tillegg.

Vi vil ikke her gå nærmere inn på mål og virkemidler for energieffektivisering. Vi vil imidlertid understreke at 1 kWh spart er vesentlig mer verd enn 1 kWh ny produksjon. Dette skyldes for det første at konsekvensene for naturmangfoldet er vesentlig mindre av energieffektivisering enn av ny produksjon. Samtidig er det et poeng at innspart vannkraft som regel er en mer høyverdig form for kraft (har bedre reguleringsevne) enn det som kan oppnås gjennom f.eks. vindkraft- og småkraftutbygging.

Det er også et poeng at energieffektivisering i byggsektoren og industrien frigjør energi som kan brukes lokalt, uten at det nødvendigvis kreves omfattende nettutbygging. Lavere strømforbruk i bygningsmassen som følge av f.eks. bedre isolering og bruk av varmepumper framfor direktebruk av strøm til oppvarming, vil frigjøre strøm som kan brukes f.eks. til opplading av elbiler og til bruk i kollektivtransporten. Energi-effektivisering i industrien vil frigjøre strøm som kan brukes til f.eks. økt produksjon av energiintensive varer og tjenester som silisium, aluminium og datalagringskapasitet og kanskje hydrogen, som kan lokaliseres i områder som får et økt kraftoverskudd.

Tabellen under er tatt fra rapporten "Krafttak for riktig kraftbruk". Endring i tilgjengelig kraftmengde oppstår som følge av ny produksjon (elsertifikater og økt tilsig) samt kraftig satsing på energieffektivisering. Trekker vi fra det økte forbruket som oppstår som følge av konvertering fra fossil energi til strøm, ser vi at kraftbalansen likevel styrkes vesentlig i de fleste regionene. Balansen svekkes marginalt i Vest-Norge og i Finnmark. Til gjengjeld styrkes den vesentlig i Øst-Norge, Midt-Norge samt Nordland og Troms. Dette gjør at bl.a. Øst-Norge ikke lenger trenger å få tilført så mye kraft fra Vest-Norge, slik at mer av Vest-Norges egen kraftproduksjon kan brukes til f.eks. elektrifisering av petroleumsinstallasjoner.

	Øst-Norge	Sør-Norge	Vest-Norge	Midt-Norge	Nordl. + Troms	Finnm.
Oppvarming: Varmepumper erstatter fossil energi	0,8	0,2	0,2	0,2	0,1	0,0
Petroleum: Kraft fra land til offshore-installasjoner		1,2	3,0	1,8		
Petroleum: Kraft fra nettet forsyner landanlegg (Klimakur)			1,3			0,8
Kraftproduksjon: Kårstø omgjøres til reservekraftverk			1,4			
Veitransport: Elbiler erstatter vanlige biler	0,5	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
Persontransport: Mer eldrevet kollektivtransport	0,3	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Godstransport: Eldrevne godstog erstatter vogntog	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Flytransport: Eldrevne tog erstatter fly	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sjøtransport: Skip til kai får elektrisitet fra land	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	
Ferjer: Batteridrift erstatter forbrenningsmotorer			0,1	0,1	0,1	
Industri: Varmepumper erstatter fossil energi	0,5	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
Sum: Endring i forbruk som følge av ovennevnte tiltak	2	2	6	3	0	1
Endring i tilgjengelig kraftmengde	9	2	6	6	5	0
Endring i kraftbalansen ¹	7	1	-1	4	5	-1

Tabell: Regionvis endring i kraftforbruk og kraftbalanse fra 2008 til 2020 (TWh/år)²

Det økte kraftoverskuddet vi sitter igjen med etter at deler av det er brukt til nasjonale utslippsreduksjoner, bør eksporteres gjennom kabler og indirekte gjennom energiintensive varer og tjenester. Dette blir enda viktigere i 2030. Rapporten "Krafttak for riktig kraftbruk" viser at kraftoverskuddet vil øke ytterligere i alle regioner unntatt Finnmark fra 2020 til 2030, noe som styrker behovet for eksport.

Naturvernforbundet mener det er logisk å eksportere kraftoverskudd gjennom varer og tjenester fra områder som ligger langt fra potensielle markeder, f.eks. Nordland og

¹ Summene påvirkes av avrunding av ovenstående tall.

² Øst-Norge er definert som Østfold, Oslo og Akershus samt mesteparten av Hedmark, Oppland, Buskerud og Telemark. Sør-Norge er områdene sørvest for Grenland fram til Boknafjorden, mens Vest-Norge er Rogaland nord for Boknafjorden, Hordaland og Sogn og Fjordane. Midt-Norge er definert som Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og det meste av Nord-Trøndelag samt en liten del av Hedmark og Oppland. Nord-Norge er Nordland og mesteparten av Troms samt en liten del av Nord-Trøndelag, mens Finnmark i denne sammenhengen er definert som Finnmark fylke og en liten del av Troms (øst for Goulas).

Troms, som ser ut til å få et økende kraftoverskudd. Energitalpet vil ventelig være vesentlig lavere om energimengden eksporteres gjennom aluminium framfor gjennom ledninger og kabler. Fra Øst-, Sør- og Vest-Norge vil det være enklere og mer hensiktsmessig å utveksle kraft med kontinentet og Storbritannia gjennom kabler da avstanden er kortere og sjøkabel kan legges nær produksjonspunktene.

For å øke fleksibiliteten i kraftmarkedet og stimulere til mer effektiv bruk av energien bør avanserte måle- og styringssystemer (AMS) tas i bruk hos forbrukerne. Mer bruk av bioenergi til å dekke topplast-varmebehovet, og mer bruk av varmepumper til å dekke grunnlastvarme, vil også gi bedre fleksibilitet.

Virkemidler nødvendig

For å redusere behovet for overføringskapasitet uten at dette går på bekostning av mulighetene for utslippsreduksjoner, trengs det virkemidler som gjør at samfunnsaktørene tar hensyn til samfunnskostnadene ved nettutbygging, inkludert konsekvensene for naturmangfoldet.

Naturvernforbundet mener at kraftprisen bør brukes som lokaliseringvirkemiddel. Det vil derfor være fornuftig å opprettholde prisområdene. Naturvernforbundet mener også at det er riktig å opprettholde en differensiert nettariff. Det kan også være riktig å utvide bruken av anleggsbidrag slik at det blir mer attraktivt å f.eks. lokalisere store nye forbruksposter der det er ledig kapasitet i nettet.

Naturvernforbundet mener også at ønsket om et helhetlig nett bør veie tungt når det gis konsesjon til ny kraftproduksjon. Offentlige virkemidler for energieffektivisering bør også kunne spisses slik at innsatsen styrkes forholdsvis mer i områder der behovet for ny kraft er størst. Dette kan bety at både Statnetts og Enovas mandat bør revideres.

Nytt mandat til Statnett og Enova

Når det er problemer med energiforsyningen i en region, bør en vurdere et bredt spekter av virkemidler for å løse problemet. Mandatet til Statnett bør endres slik at selskapet kan vurdere støtte til energieffektivisering og energiomlegging som et alternativ for å løse anstrengte kraftsituasjoner og forsyningssikkerheten.

Som systemansvarlig har Statnett ansvaret for systemsikkerheten i det norske kraftsystemet. Selskapet har også ansvaret for å "utvikle og ta i bruk andre virkemidler for å ivareta systemansvaret på en samfunnsmessig rasjonell måte".³

I dag bruker Statnett bl.a. disse virkemidlene:

- Utbygging av sentralnettet
- Utbygging av reservekraft (mobile gasskraftverk)
- Oppdeling i markedsområder
- Oppkjøp av energioptaksjoner i områder med vanskelig energisituasjon

Vi foreslår et nytt punkt:

- Tilskudd til energieffektivisering i områder med vanskelig energisituasjon

Tilskuddene skal ikke være konkurransevridende, og vi forutsetter nært samarbeid mellom Statnett og Enova. Dette er i tråd med strategien til NVE: "Vi skal iverksette tiltak for å fremme god energieffektivitet."⁴

Tilskudd til energieffektivisering bør også kunne bli en del av sentraltariffen.

³ St. prp. nr. 1 (2001–2002)

⁴ NVEs fokusområder: <http://www.nve.no/no/Om-NVE/Strategi-for-NVE-2010-2014/NVEs-fokusomrader/>

Hensynet til naturmangfoldet må veie tungt

Naturvernforbundet mener at kunnskapsgrunnlaget må bli langt bedre før det tas beslutninger om nye utbygginger. Kravene til utredningsprogrammene må bli strengere, bl.a. med krav til flere dager i felt for nødvendig kartlegging av biologiske verdier og økologiske forhold. Bedre konsekvensutredninger gir et bedre beslutningsgrunnlag for avbøtende tiltak.

Naturvernforbundet mener at oppradering av eksisterende nett klart bør prioriteres framfor bygging av nye kraftledninger i nye korridorer. Ved konflikter mellom ulike hensyn, f.eks. mellom visuelle verdier og naturverdier, må hensynet til naturverdiene veie tyngre enn visuelle verdier. Sistnevnte verdier har mange forkjempere, mens naturverdiene fort kan tape.

Vi mener det må utvikles klare naturfaglige retningslinjer som skal vurderes på en faglig tilfredsstillende måte når nye traseer vurderes. Retningslinjene må inneholde krav til kartlegging, inkludere funn av rødlista arter og naturtyper, viktige hekkebiotoper, trekkruter, bo- og yngleområder, INON-områder, funn av prioriterte arter og utvalgte naturtyper etc., som går mer grundig til verks enn dagens kartlegging. Naturmangfoldloven må benyttes som et aktivt verktøy for å finne akseptable løsninger. Hensynskrav til biologisk mangfold må styrkes og samsvare med nasjonale miljømål og internasjonale forpliktelser.

Revisjon av ledningsnett

Naturvernforbundet ber også om at det tas initiativ til en omfattende revisjon av ledningsnett med lavere spenningsnivå (66 og 132 kV), som bør resultere i at deler av dette fjernes, legges om og graves ned. Målet er å oppnå mindre naturinngrep, gjenvinning av inngrepsfri natur og færre konflikter med fugl. Tiltaket vil også innebære at ganske mange kvadratkilometer skog, som i dag holdes nede av kraftledninger med lavere spenningsnivå, kan gjenvinnes. Vi foreslår at dette settes i system gjennom en nasjonal plan, som bør sette mål for hvor store inngrepsfrie områder som kan gjenskapes, og hvor mye skog som kan gjenvinnes. Tiltaket vil sannsynligvis også bidra til lavere risiko for driftsforstyrrelser som følge av trefall, ising, lynnedslag etc.

Subsidiært bør omfattende fjerning, omlegging og nedgraving av ledninger på lavere spenningsnivå brukes som avbøtende tiltak ved bygging av nye høyspentledninger.

Behov for bedre kvalitetssikring

Naturvernforbundet mener at planlegging av kraftledninger bør omfattes av plan- og bygningsloven, på linje med veg- og jernbaneutbygging. I tillegg trengs det bedre kvalitetssikring av større utbyggingsprosjekter. Alle statsbudsjettfinansierte prosjekt av en viss størrelse må underlegges en ekstern kvalitetskontroll der alternative løsninger også vurderes. Det bør også gjelde andre store investeringer f.eks. kraftoverføringsnett, uavhengig av finansieringsform. Det er uansett samfunnets midler som brukes (avhengig om de trekkes inn som skatter og fordeles via statsbudsjettet eller tas inn som nettariiff etc.), og det er viktig å få vurdert hvilke løsninger som gir de beste løsningene for miljø og samfunn.

Med vennlig hilsen
Naturvernforbundet



Lars Haltbrekken
leder